

Племето чжоу, названието на което било пренесено след това на заемащата от него територия и дало име на управляващата княжеска династия, дошло в речните долини на Централен Китай от запад. Родоначалник на княжеския род Чжоу се приема, че е някой Ци, известен с посмъртната си титла като Хоу-дзи. Той заемал длъжността управител по земеделието при легендарния император Яо (управляващ през XXIV-XXIII в. пр.н.е.). Негови потомци били вождовете на племето чжоу в продължение на много поколения. Един от тях, Дан-фу, в началото на XIII в. пр.н.е. получил княжеската титла гун. Тогава земите на племето чжоу в Цишан били официално признати за негови наследствени владения. Според свидетелствата на Сима Цян именно Дан-фу, с титла Гу-гун, отхвърлил чергарските обичаи. Започнал да строи градове, обградил ги със стени и предградия около тях, издигнал здания и домове и заселил в тях народа. При него започнали да отглеждат земеделска продукция. За свой наследник той обявил малкия си син Дзи-ли, титулуван след това като Гун-дзъ и Ван-дзъ. Големите братя Тай-бо и Юй-чжун не желали да бъдат провъзгласени за князе въпреки волята на баща им. Избягали в най-южната точка на Китай - Дзин, и се отрели от властта. От тях тръгнало разклонение на рода Чжоу - княжеската фамилия У.

При Гун-дзъ княжество Чжоу станало едно от най-могъщите в империята Шан. Той много воювал, побеждавал съседни племена, усмирявал враговете на Шан и строил нови градове. Император Тай-дин подарил почетна титла бо на Гун-дзъ, но после започнал да го убият. Наследил го синът му Чан, който е по-известен с титлата

Си-бо - Властелин на Запада

Той още повече издигнал рода Чжоу. За почти полувековното си управление Си-бо увеличил пределите на княжеството и преместил столицата от района Цишан на изток в новопостроения град Фън, недалече от съвременния град Сиан. Няколко години преди смъртта си Чан станал ван - титла на господар, която освен него носил само императорът. Тогава започнали да го наричат Вън-ван - просветен управник. В следващите векове Вън-ван бил почитан като един от най-великите мъдрци на древността, много направил за разцвета на своята държава. Тази оценка се потвърждава и от намерените писания от археологическите разкопки. Те свидетелстват за това, как по време на управлението на Вън-ван били направени огромни крачки в икономическото и културното развитие. След смъртта му през 1135 г. пр.н.е. властта в Чжоу приема синът му У-ван.

ДЪРЖАВАТА ЧЖОУ

Археолози откриха край Лоян пет колесници заедно с 12 коня от периода 770-221 г. пр.н.е.

През 1122 г. пр.н.е. У-ван застанал срещу император Чжоу-син и го разгромил. Но не сложил край на династията Шан. Не се решил съвсем да я сваля. Както и баща му, той смятал това за голям грях. Той издигнал за управник У-гън - син на детронирания Чоу-син, който сложил край на живота си заради това. А на по-малките си братя Гуан Шу-сян и Цай-шу поверил надзора и охраната на У-гън. До самата си смърт У-ван се лутал политически - по същество бил глава на държавата, но оставал поданик на обезсиления У-гън. У-ван през цялото време очаквал, че

небето ще го дари със знака

на своето разположение към него и потомците му и тогава Чжоу ще могат да

сменят старата династия. Но такъв знак така и не получил до смъртта си.

След смъртта му на престола се възкачил синът му Сун (Чън-ван). Той бил малък, а родът Чжоу токущо се били утвърдили като властници. Неговият чичо, по-малкият брат на У-ван, Чжоу-гун се страхувал другите князе да не се разбунтуват, затова взел властта в свои ръце. Но двамата по-малки братя на У-ван заподозрели брат си Чжоу-гун в стремеж да узурпира престола и заедно с У-гън извършили метеж срещу него. Узурпаторът се изправил срещу метежниците. Войната продължила три години и завършила с нова решителна победа на Чжоу над Шан. Чжоу-гун езекутирал У-гън и Гуан-шу и заточил Цай-шу. Повторното поражение над шанците било явен знак за разположението на Небето

към Чжоу. Това го оценили всички негови съвременници. От този момент легитимността на новата династия не предизвиквала съмнения и тя трайно се утвърдила във властта. За да предпази своите потомци в бъдеще от нови метежи от династията Шан, Чжоу-гун преселил част от тях в новообразуваното княжество Сун, друга част - в княжество Вън, и трета - в собственото си владение Лу. Мнозина от шанците, при това най-квалифицираните, се оказали в района на река Ло. Там под ръководството на Чжоу-гун била построена новата столица на Чжоу град Лои (Чънчжоу). Така съвсем естествено шанците скоро се стели с местното население и престанали да съществуват като отделна етническа общност.

Обаче силната централна власт в Чжоу просъществувала не повече от столетие. По думите на Сима Цян в управлението се проявили множество слабости и недостатъци. С всеки следващ господар държавата слизала надолу разяждана от своеволия, жестокост, корупция и множество битки.

По времето, когато управлява Пин-ван, Чжоу окончателно отслабва. Посилните князе престанали да се съобразяват с императора. В следващите векове постепенно се издигнали могъщите княжества на Ци, Чу, Цин и Дзин. Именно те в голяма степен започнали да опре-

делят политическия живот на страната. А ролята на господарите на Чжоу в събитията от по-късната епоха била толкова нищожна, че за тях почти не е споменато в китайските хроники.

През 256 г. пр.н.е. последният император Чжоу именуван Нан-ван, нямайки сили да се бори със своите могъщи васали - управниците на Цин, решил да се откаже от престола, само и само да запази живота и свободата си. Отишъл при княза на Цин Чжао-сян-ван и формално му предал всички свои владения. Затова получил позволение да се върне в столицата и да живее в нея, отказвайки се от всякакви претенции за административна власт. Но на връщане в същата година Нан-ван умира. И тъй като не оставя след себе си наследници, с неговата смърт свършва династията Чжоу.

Строят на Чжоу също като по време на империята Тан бил робовладелски. Земята принадлежала на владетеля и била разпределена по

„кладенчевата система“

от йероглифа за кладенец, който се пишел като двойно кръстче. Точно така била разчертана земята на чжоуската община. Периферните ниви принадлежали на осемте семейства, от които тя се състояла. Централната била на общината и нейният добив отивал за данъци. „Общинското първо дъждът да полива; каквото остане, за личната нива!“ - казвала една горчива пословица от онова време.

Първата половина на този период тук наричат „Отделни царства“ или „Пролети и есени“ по името на Конфуциевия летопис, отнасящ се до това време. Тогава до VII-VI в. пр.н.е. оръдията на труда и оръжията се изработвали от бронз. През VI в. започнало разпространението на желязото, което довело до бърз подем на производителните сили и подобрило обработката на почвата.

Втората му половина носи името „Воюващи царства“. Странно е, че тъкмо през този период разцъфтели както философската мисъл начело с Конфуций и Лао Дзъ, така и поезията начело с Цюй Юан. Това била епоха на по-нататъшно развитие на китайската култура, в частност на образуването на

редица философски школи

като конфуцианството, даоизма, фацзя и др.

В творбите на мислителите и поетите от това време обединението на страната се чувствало като искане на историята. И то се извършили най-сетне, когато едно от воюващите царства Цин надвило всички други.

Людмила СЛАВЧЕВА